

AUGSBURSKÉ VYZNÁNÍ

Toto vyznání z roku 1530 je stěžejním dokumentem všech evangelíků lutherského směru. Máme je i v názvu církve. Sepsal je Filip Melanchthon, blízký spolupracovník Martina Luthera, když měl v Augsburgu představit císaři Karlu V. reformační učení.

Předmluva k císaři Karlu V.

Nepřemožitelný císaři, rozmnožiteli říše, nejmilostivější pane! Vaše císařská milost se rozhodla svolat do Augsburgu říšský sněm, aby se usnesl o pomoci proti Turkovi, nejkrutějšímu, dědičnému a dávnému nepříteli křesťanského jména a náboženství, jak by bylo možno čelit jeho zuřivosti trvalou a stálou vojenskou pohotovostí. Potom také k jednání o roztržkách ve věci našeho svatého náboženství a křesťanské víry i o tom, aby v těchto náboženských otázkách byly názory a náhledy stran veřejně vyslechnuty, uváženy a pochopeny ve vzájemné lásce, tichosti a mírnosti, tak aby po nápravě všeho toho, co bylo na obou stranách z Písma nesprávně vykládáno, byly věci urovnány a přivedeny k jediné prosté pravdě a křesťanské svornosti, abychom pak setrvali při jednom čistém, pravém náboženství, a tak jako žijeme a bojujeme pod jedním Kristem, abychom tak mohli také žít v jednotě a svornosti v jedné křesťanské církvi. A proto jsme my, níže podepsaní kurfiřti a knížata, spolu s jinými, kteří se k nám připojili, stejně jako další kurfiřti, knížata a stavové, pozvaní k dotyčnému sněmu, přispěchali do Augsburgu, abychom císařskému rozkazu poslušně vyhověli. A byli jsme tu, bez chlouby řečeno, mezi prvními.

Když tedy Vaše císařská milost hned na začátku tohoto sněmu zde v Augsburgu dala kurfiřtům, knížatům i říšským stavům oznámit, že každý říšský stav má podle císařského výnosu vyjádřit a předložit svůj náhled v jazyce německém a latinském, usnesli jsme se tuto středu a odpověděli Vaší císařské milosti, že články našeho vyznání předložíme již tento pátek. A tak, poslušni vůle Vaší císařské milosti, podáváme v této náboženské záležitosti své vyznání a vyznání našich kazatelů, jaké učení z Písma svatého a z čistého Božího slova v našich zemích, knížectvích, panstvích a městech káží a vyučují.

Jestliže podle výše jmenovaného císařského nařízení předloží svá mínění v této náboženské záležitosti latinsky a německy i ostatní kurfiřti, knížata a říšské stavy, my před Vaší císařskou milostí jakožto naším nejmilostivějším pánem dosvědčujeme, že jsme připraveni s dotyčnými knížaty, našimi přáteli, a stavy přátelsky rozmlouvat o

vhodných způsobech a přijatelných cestách, abychom se, pokud to lze, v této záležitosti poctivě dorozuměli a bez vzájemných hádek se s ní pokojně vyrovnali, aby tak – dá-li Bůh – roztržky ustaly a došlo se k jednomu pravému, svornému náboženství a aby – jelikož máme všichni žít a bojovat pod jedním Kristem a jednoho Krista vyznávat, ve smyslu ediktu Vaší císařské milosti – bylo všechno přivedeno k Boží pravdě; o to Boha co nejvroucněji prosíme, aby byl této věci nápomocen a daroval pokoj.

Pokud by se však, co se týče ostatních kurfiřtů, knížat a stavů z druhé strany, toto projednávání náboženské otázky ve smyslu vyhlášky Vaší císařské milosti nezdařilo nebo nevedlo k užitku, my za sebe dosvědčujeme, že se proti ničemu, co by mohlo – s Bohem a s dobrým svědomím – sloužit k dosažení křesťanské svornosti, nebudeme zpěčovat, jak to Vaše císařská milost a potom i ostatní kurfiřti a říšští stavové, ano všichni, kdo jsou náboženství oddáni upřímnou láskou a náklonností, z tohoto vyznání našeho i našich kazatelů laskavě poznají a pochopí, jestliže tuto záležitost nepředpojatě vyslechnou.

Vaše císařská milost také dala ne jednou, ale vícekrát milostivě oznámit kurfiřtům, knížatům a ostatním říšským stavům a na špýrském sněmu, který se konal v roce 1526, písemně vyhlásit a veřejně přednést, že Vaše milost v této náboženské otázce z jistých příčin, které oznámila, nemíní o ničem rozhodnout a nic uzavřít, ale všemožně se u papeže přičiní, aby byl svolán obecný církevní sněm; jak to již bylo obšírněji vyloženo před rokem na předchozím špýrském sněmu. Vaše císařská milost tu prostřednictvím Ferdinanda, krále českého a uherského, našeho milostivého pána a přítele, potom prostřednictvím sněmovního řečníka a císařských pověřenců, dala mimo jiné vyhlásit, že vzala na vědomí a uvážila usnesení svého místodržícího v říši i předsedy a vládních rádců i vyslanců dalších stavů, kteří se v Řezně shromáždili, že by měl být svolán církevní sněm a že i Vaše císařská milost znává za prospěšné, aby církevní sněm byl svolán; a poněvadž věci, které se mezi Vaší císařskou milostí a římským papežem projednávaly, byly blízké svornosti a křesťanskému smíru, že Vaše císařská milost nepochybuje, že se papež ke konání obecného koncilu přikloní. Proto také Vaše císařská milost milostivě oznámila, že se přičiní, aby římský papež projevil souhlas a obecný sněm co nejdříve vypsál a svolal.

Pro případ, že by tyto neshody v náboženských otázkách nebyly mezi námi a druhou stranou přátelsky a v dobrotě urovnány, prohlašujeme před Vaší císařskou milostí, že se dostavíme a svou věc budeme hájit na obecném křesťanském a svobodném koncilu, pro jehož svolání se vždy svorně a jednohlasně vyslovili kurfiřti, knížata a ostatní říšské stavy na všech říšských sněmech, které se kdy za panování Vaší císařské milosti konaly. K takovému koncilu i k Vaší císařské milosti jsme se v této neobyčejně důležité a vážné záležitosti již dříve náležitým způsobem a podle práva odvolali. U tohoto odvolání dosud setrváváme a ani tímto ani žádným jiným jednáním (jedině že by se záležitost podle vyhlášky Vaší císařské milosti přátelsky projednala, urovnala a dovedla ke křesťanské svornosti) od něho nechceme a nemůžeme ustoupit, což i zde veřejně prohlašujeme.

Hlavní články víry

První článek

O Bohu.

Církev u nás jednomyslně učí, že usnesení nicejského sněmu o jednotě božské bytnosti a o třech osobách je pravdivé a že se mu má věřit bez jakýchkoli pochyb, totiž že je jedna božská bytnost, která se nazývá Bůh, Bůh věčný, netělesný, nedílný, nezměrné moci, moudrosti a dobroty, Stvořitel a Udržovatel všech věcí, viditelných i neviditelných, že však jsou tři osoby téže bytnosti a moci a spoluvěčné: Otec, Syn a Duch svatý. Výrazu ‚osoba‘ se užívá v tom smyslu, v jakém ho užívali církevní spisovatelé, že označuje nikoli část anebo vlastnost někoho jiného, ale to, co má své vlastní bytí.

Odsuzují se všechna kacířstva, která povstala proti tomuto článku, jako manichejci, kteří učí dvojí božství, dobré a zlé, dále valentinovci, ariáni, eunomiovcí, mohamedáni a jiní. Odsuzují se také Samosatští, staří i noví, kteří tvrdí, že je toliko jedna osoba, o Slovu a o Duchu svatém pak ošidným a bezbožným způsobem spekulují, že to nejsou rozdílné osoby, ale že Slovo se projevuje hlasem a Duch je pohyb vzbuzený ve stvořených věcech.

Druhý článek

O prvotním hříchu.

Učí se také, že po Adamově pádu se všichni lidé přirozeně rození rodí s hříchem, tj. bez bázně Boží, bez důvěry v Boha a se zlou žádostí a že tento neduh | čili prvotní zkaženost je vpravdě hřích, který zatracuje a přináší i nyní věčnou smrt těm, kteří se nezrodí znovu z vody a z Ducha svatého (J 3, 5).

Odsuzují se pelagiáni a jiní, kteří tuto prvotní zkaženost nepokládají za hřích, a aby zlehčili slávu Kristových zásluh a jeho dobrodiní, tvrdí, že člověk se může ospravedlnit před Bohem mocí vlastního rozumu.

Třetí článek

O Božím Synu.

Učí se, že Slovo, tj. Boží Syn, přijal na sebe v životě blahoslavené Panny Marie lidskou přirozenost, tak aby v jednotě osoby byla spolu nerozdílně spojena dvojí přirozenost, božská a lidská, jeden Kristus, vpravdě Bůh a vpravdě člověk, narozený z Panny Marie, který vpravdě trpěl, byl ukřižován, umřel, byl pohřben, aby s námi smířil Otce a byl obětí nejen za prvotní vinu, ale i za všechny hříchy, kterých se lidé dopustí.

Týž Kristus sestoupil do pekel, třetího dne vpravdě vstal z mrtvých, pak vstoupil na nebesa, aby seděl na pravici Otce a věčně kraloval a panoval nad vším stvořením, posvěcoval ty, kteří v něho věří, sesílaje jim do srdcí Ducha svatého, aby je spravoval, potěšoval a obživoval i bránil proti ďáblu a moci hříchu.

Týž Kristus zjevně přijde soudit živé i mrtvé atd., podle Apoštolského vyznání.

Čtvrtý článek

O ospravedlnění.

Učí se rovněž, že člověk nemůže být před Bohem ospravedlněn vlastními silami, zásluhami nebo skutky, ale že je ospravedlněn pro Krista vírou, věří-li, že dochází milosti a že se mu odpouštějí hříchy pro Krista, který svou smrtí učinil zadost za naše hříchy. Tuto víru Bůh počítá za spravedlnost (Ř 3 a 4).

Pátý článek

O církevní službě.

K tomu, abychom takové víry dosáhli, je ustanovena služba učení evangelia a vysluhování svátostí. Neboť slovem a svátostmi jako prostředky přichází dar Ducha svatého, který v těch, kteří slyší evangelium, působí víru, kde a kdy se líbí Bohu, totiž že Bůh ne pro naše zásluhy, ale pro Krista ospravedlňuje ty, kdo věří, že jsou pro Krista bráni na milost (Ga 3, 14).

Odsuzují se novokřtění a jiní, kteří učí, že Ducha svatého se člověku dostává vlastní přípravou a vlastním přičiněním bez slova zvenčí.

Šestý článek

O nové poslušnosti.

Učí se rovněž, že taková víra ponese dobré ovoce a že se sluší činit Bohem přikázané dobré skutky pro Boží vůli, nikoli proto, abychom se spoléhali, že si těmi skutky zasloužíme ospravedlnění před Bohem. Neboť odpuštění hříchů a ospravedlnění se dosahuje vírou, jak svědčí i slovo Kristovo: *Když učiníte všechno, což vám přikázáno, rcete: Služebníci neužiteční jsme* (L 17, 10). Tak učí i staří církevní spisovatelé. Ambrosius praví: *Tak Bůh ustanovil, aby ten, kdo věří v Krista, byl spasen, bez skutku, pouhou vírou, a zdarma přijal odpuštění hříchů.*

Sedmý článek

O církvi.

Učí se rovněž, že je jedna svatá církev, která potrvá věčně. Církev pak je shromáždění svatých, kde se učí čisté evangelium a náležitě se vysluhují svátosti.

A k pravé jednotě církve dostačuje soulad v učení evangelia a ve vysluhování svátostí, aniž by bylo třeba, aby se všude dodržovala stejná ustanovení, služby nebo obřady ustanovené lidmi. Jak praví Pavel: *Jedno [jest] tělo, a jeden Duch, jakož i povolání jste v jedné naději povolání svého. Jeden Pán, jedna víra, jeden křest, jeden Bůh a Otec všech* (Ef 4, 4–6).

Osmý článek
Co je církev?

Ačkoli církev je vlastně shromáždění svatých a vpravdě věřících, přesto – poněvadž v tomto životě se přimísilo mnoho pokryteckých a zlých lidí – se smí svátostí užívat, i když je vysluhují zlí, podle slova Kristova: *Na stolicích Mojžíšových posadili se zákonníci a farizeové* (Mt 23, 2). Svátosti a Slovo působí, i když je vysluhují zlí, poněvadž je zřídil a přikázal Kristus.

Odsuzují se donatisté a podobní, kteří tvrdili, že v církvi se nesmí užívat služby zlých a učili, že služba zlých je neúčinná a nemá účinek.

Devátý článek
O křtu.

O křtu se učí, že je nezbytný k spasení, že křtem se nabízí Boží milost a že děti mají být křtěny, neboť křtem se podávají Bohu a jsou přijímány na milost Boží.

Odsuzují se novokřtěnci, kteří křest dětí zavrhnou a tvrdí, že děti docházejí spasení i bez křtu.

Desátý článek
O Večeři Páně.

O Večeři Páně se učí, že Kristovo tělo a Kristova krev jsou v ní opravdu přítomny a rozdíleny požívajícím. Ti, kdo učí jinak, se zavrhnou.

Jedenáctý článek
O zpovědi.

O zpovědi se učí, že osobní rozhřešení se má v církvi zachovat, ačkoli při zpovědi není třeba vypočítávat všechny přestupky. Je to také nemožné, jak praví žalmista: *Poblouzením kdo vyrozumí?* (Ž 19, 12).

Dvanáctý článek
O pokání.

O pokání se učí, že ti, kteří po křtu padli, mohou dosáhnout odpuštění hříchů, jestliže se obrátí, a že církev má udílet rozhřešení těm, kteří chtějí činit pokání. Pokání má pak vlastně dvě části; jedna je zdrcení čili hrůzy způsobené svědomím poznáním hříchu; druhá je víra, která pochází z evangelia čili z rozhřešení a věří, že se pro Krista odpouští hříchy, ta potěšuje svědomí a vysvobozuje z hrůzy. Potom mají následovat dobré skutky, které jsou ovocem pokání.

Odsuzují se novokřtěnci, kteří tvrdí, že člověk, který byl jednou ospravedlněn, nemůže ztratit Ducha svatého; dále i ti, kteří hlásají, že někteří lidé dosahují v tomto životě takové dokonalosti, že už hřešit nemohou.

Odsuzují se také novaciáni, kteří nechtěli dávat rozhřešení padlým, i když se po křtu dali na pokání.

Zavrhují se i ti, kdo neučí, že odpuštění hříchů dosahuje člověk vírou, ale přikazují, abychom si milost zasluhovali svými ospravedlňujícími skutky.

Třináctý článek

O užívání svátostí.

O užívání svátostí se učí, že svátosti jsou ustanoveny nejen proto, aby byly znamením příslušnosti k vyznání mezi lidmi, ale spíše, aby byly znamením a svědectvím Boží vůle vůči nám, k probuzení a utvrzení víry v těch, kteří jich užívají. Svátostí se má tudíž užívat tak, aby k nim přistupovala víra, která věří zaslíbením, jež se svátostmi podávají a ztělesňují.

A proto se odsuzují ti, kteří učí, že svátosti ospravedlňují už tím, že se vykonávají, a neučí, že při užívání svátostí je zapotřebí víry, která věří, že se odpouštějí hříchy.

Čtrnáctý článek

O řádu církve.

O řádu církve se učí, že v církvi nikdo nemá veřejně učit nebo vysluhovat svátosti, pokud k tomu nebyl řádně povolán.

Patnáctý článek

O církevních obyčejích.

O církevních obyčejích se učí, že se mají zachovávat ty, které lze zachovávat bez hříchu a které slouží k pokoji a dobrému pořádku v církvi, jako jsou některé slavnosti, svátky a podobné zvyklosti.

Přitom se však lidem připomíná, aby si nezatěžovali svědomí, jako by zachovávání těchto obyčejů a ustanovení bylo nezbytné k spasení.

Také se lidem připomíná, že lidská ustanovení, která jsou určena k usmíření Boha, k zasloužení milosti a k dosti učinění za hřích, odporují evangeliu a učení víry. A proto jsou neúčinné a proti evangeliu i klášterní sliby a pokyny o pokrmech, o zvláštních dnech atd. ustanovené k zasloužení milosti a k dosti učinění za hřích.

Šestnáctý článek

O občanských věcech.

O občanských věcech se učí, že řádně zřízená občanská správa je dobré dílo Boží, že křesťané mohou zastávat úřady, konat soudy, soudit podle císařských a jiných platných zákonů, podle práva i trest smrti ukládat, podle práva válčit, vykonávat vojenskou službu, uzavírat podle zákona smlouvy, vlastnit majetek, na požádání úřadů skládat přísahu, ženit se a vdávat.

Odsuzují se novokřtění, kteří křesťanům zakazují konat tyto občanské povinnosti.

Odsuzují se i ti, podle nichž evangelická dokonalost nespočívá v Boží bázni a víře, ale v odmítání světských povinností, zatímco evangelium ukládá věčnou spravedlnost srdce. Přitom veřejný a domácí řád neruší, ale chce a žádá, aby byl zachováván jako Boží zřízení a v takovém aby byla prokazována láska. A tak jsou křesťané povinni poslouchat své úřady a podřídit se zákonům, pokud nepřikazují hřešit, tu pak *více sluší poslouchat Boha než lidí* (Sk 5, 29).

Sedmnáctý článek

O Kristově příchodu k soudu.

Učí se, že Kristus při skonání světa zjevně přijde, bude soudit a vzkřísí všechny mrtvé; zbožným a vyvoleným dá věčný život a stálou radost, bezbožné a ďábly však zatratí, aby se bez konce mučili.

Odsuzují se novokřtění, kteří učí, že trest bezbožných a ďáblů bude mít konec.

Odsuzují se i jiní, kteří rozsévají židovské domněnky, že se zbožní před vzkříšením z mrtvých ujmu království světa a bezbožní že budou všude potlačeni.

Osmnáctý článek

O svobodné vůli.

O svobodné vůli se učí, že lidská vůle má určitou svobodu konat to, co vyžaduje občanská spravedlnost, a volit věci, které jsou podřízeny rozumu. Bez Ducha svatého však nemá moc vykonávat Boží spravedlnost, čili spravedlnost duchovní, poněvadž *tělesný člověk nechápe těch věcí, kteréž jsou Ducha Božího* (1 K 2, 14). Neboť tato spravedlnost nastává v srdcích, když se skrze slovo přijímá Duch svatý. Augustin v III. knize Hypognostik říká totéž: *Vyznáváme, že všichni lidé mají svobodnou vůli, a ta má rozumný úsudek, ne že by jím byla schopna bez Boha začínat nebo končit ve věcech, které se týkají Boha, nýbrž jen ve skutcích nynějšího života, ať v dobrých, ať ve zlých. Pravím v dobrých, pocházejících z přirozeného dobra, tj. chtít dělat na poli, chtít jíst a pít, chtít mít přátele, chtít oděv, chtít stavět dům, chtít se ženit, dobytek chovat, učít se rozličnému dobrému řemeslu anebo cokoli dobrého patří k nynějšímu životu. Všecky tyto věci trvají ne bez Božího řízení, ba dokonce jsou a počaly být z něho a skrze něho. Ve zlých však pravím, jako je chtít ctít modlu, chtít vraždit atd.*

Odsuzují se pelagiáni a jiní, kteří učí, že můžeme bez Ducha svatého, vlastní přirozenou mocí, Boha nade všechno milovat a plnit Boží přikázání co do podstaty činů. Neboť ačkoli naše přirozenost může do jisté míry konat vnější skutky (může jistě zdržet ruce od krádeže, od vraždy), vnitřní hnutí, jako bázeň Boží, důvěru k Bohu, čistotu, trpělivost atd., působit nemůže.

Devatenáctý článek
O příčině hříchu.

O příčině hříchu se učí, že ačkoliv Bůh tvoří svět a zachovává jej, přece příčinou hříchu je vůle zlých, totiž ďábla a lidí bezbožných, která se – bez Boží pomoci – odvrací od Boha, jak praví Kristus: *Když mluví lež, ze svého vlastního mluví* (J 8, 44).

Dvacátý článek
O souvislosti víry a dobrých skutků.

Naši jsou neprávem obviňováni, že zakazují činit dobré skutky. Avšak jejich spisy o Desateru Božích přikázání a jim podobné důvodně svědčí, že užitečně poučují o všech způsobech a povinnostech života, o tom, jaký způsob života, jaké skutky v kterémkoli povolání se Bohu líbí. O těchto věcech kazatelé dříve málo učili, nabádali jen k dětinským a nepotřebným skutkům, jako jsou stanovené svátky, posty, náboženská bratrstva, poutě, ctění svatých, růženec, mnišství apod. Po našem napomenutí se však už naši odpůrci poučili, odvykají si a tyto neužitečné skutky nehlasají tak jako dřív. Začínají se již zmiňovat také o víře, o níž předtím nápadně mlčeli. Učí, že jsme ospravedlněni nejen skutky, ale spojují víru a skutky a praví, že jsme ospravedlňováni vírou i skutky. Takové učení je přijatelnější a může přinést větší potěšení než jejich dřívější učení.

Když tedy učení o víře, kterému v církvi náleží prvenství, zůstávalo tak dlouho neznámé, jak musí všichni doznat, a o spravedlnosti z víry se v kázáních zachovávalo nejhlubší mlčení, přičemž v církvi mívalo průchod jedině učení o skutcích, dali naši církvim takovéto poučení o víře:

Předně, že naše skutky nemohou smířit Boha ani nám přivodit odpuštění hříchů a milost, ale že toho docházíme jenom vírou, věříme-li, že jsme bráni na milost pro Krista, který je nám jako jediný ustanoven za Prostředníka a Smírce, skrze něhož může být Otec smířen. A proto ten, kdo se spoléhá, že si milost zaslouží svými skutky, pohrdá Kristovými zásluhami a jeho milostí a hledá lidskou mocí, bez Krista, cestu k Bohu, ačkoli Kristus o sobě řekl: *Já jsem cesta, pravda i život* (J 14, 6).

Toto učení o víře zřetelně předkládá i Pavel: *Nebo milostí spasení jste skrze víru, (a to ne sami z sebe, darť jest to Boží), ne z skutků, aby se někdo nechlubil* (Ef 2, 8-9).

Ale aby se nám někdo neposmíval, že si vymýšlíme nový výklad Pavla: celou tuto věc podpírají i svědectví Otců. Tak Augustin v nejednom ze svých spisů brání milost a spravedlnost víry proti zásluhám skutků. Podobně učí i Ambrosius, zejména v knize *O povolání pohanů: Vykoupení Kristovou krví by se zlehčovalo a nárok lidských skutků by nepodléhal Božímu milosrdenství, kdyby ospravedlnění, které se děje milostí, bylo poplatno předcházejícím zásluhám, jako by nešlo o dar štědrého dárce, nýbrž o mzdu dělníka.*

Ale i když tímto učením neznalí pohrdají, přesto zbožné a ustrašené svědomí zakouší, že přináší nejvíc potěšení; neboť svědomí se nemůže upokojit žádnými

skutky, ale jedině vírou, když s jistotou spoléhá, že Bůh se s ním smířil pro Krista, jak učí Pavel: *Ospravedlnění tedy jsouce z víry, poko máme s Bohem* (Ř 5, 1). Celé toto učení se má vztahovat na zápas vyděšeného svědomí a bez tohoto zápasu mu ani nelze rozumět. Proto o této věci špatně soudí lidé nezkušení a neznalí, kteří se bláhově domnívají, že křesťanská spravedlnost není nic jiného než občanská čili na rozumu založená spravedlnost.

Předtím bylo svědomí trýzněno učením o skutcích a žádné potěšení z evangelia neslyšelo. Některé vypudilo svědomí na poušť, jiné do klášterů, v naději, že si tam jiným způsobem života zaslouží milost. Další vymysleli jiné skutky, aby si zasloužili milost a učinili dosti za hříchy. Proto bylo velice zapotřebí obnovit a předložit učení o víře v Krista, aby zjitřené svědomí nezůstávalo bez potěšení, ale aby vědělo, že milosti a odpuštění hříchů se člověku dostává vírou v Krista.

Lidem se také připomíná, že slovo ‚víra‘ tu neznamená pouhou znalost toho, co se událo, takovou mají i bezbožní i ďábel, ale znamená víru, která věří nejen v to, že se událost stala, ale také v její účinek: věří v odpuštění hříchů, tj. že skrze Krista máme milost, spravedlnost a odpuštění hříchů.

A ten, kdo ví, že skrze Krista má milostivého Otce, ten opravdu zná Boha, ví, že jej má Bůh v péči, vzývá ho; není prostě bez Boha jako pohané. Ďábel a bezbožní nemohou věřit v *hříchů odpuštění*; proto Boha nenávidí jako svého nepřitele, nevzývají ho a nic dobrého od něho neočekávají. Tak i Augustin upozorňuje čtenáře na slovo víra a učí, že v Písmech se toto slovo nemá chápat jako znalost, jakou mají i bezbožní, ale jako důvěra, která potěšuje a pozvedá zdeptanou mysl.

Dále naši učí, že je nutné konat dobré skutky, ne abychom se spoléhali, že si jimi zasloužíme milost, ale pro Boží vůli. Odpuštění hříchů a milosti se dosahuje jedině vírou. A poněvadž se vírou přijímá Duch svatý, obnovuje se tím srdce a odívá se novými náklonnostmi, aby mohlo rodit dobré skutky. Tak praví Ambrosius: *Víra je matkou dobré vůle a spravedlivého konání*.

Neboť lidské síly jsou bez Ducha svatého plné bezbožných náklonností a jsou natolik slabé, že nemohou konat před Bohem dobré skutky. Nadto je člověk v moci ďábla, který jej popouzí k různým hříchům a bezbožným myšlenkám i k zjevným zločinům; tak to lze vidět u myslitelů, kteří se sice snažili žít počestně, nemohli to však dokázat, ale byli poskvrněni mnoha špatnostmi. Taková je slabost člověka, je-li bez víry a bez Ducha svatého a řídí se jedině lidskými silami.

Z toho je dobře vidět, že toto učení není možno obviňovat, že brání dobrým skutkům. Zaslouží mnohem spíš chválu, poněvadž ukazuje, jak můžeme konat dobré skutky. Neboť bez víry nemůže lidská přirozenost vůbec konat skutky prvního a druhého přikázání. Bez víry nevzývá Boha, od Boha nic neočekává, nesnáší kříž, ale hledá lidskou pomoc a důvěřuje lidské záštitě. Není-li v srdci víry a důvěry v Boha, panují v něm pak všechny zlé žádosti a lidské záměry. Proto i Kristus řekl: *Beze mne nic nemůžete učiniti* (J 15, 5). A církev zpívá: *Bez tvé božské pomoci nic není v člověku, nic není bez víny*.

Dvacátý první článek
O ctění svatých.

O ctění svatých se učí, že památka svatých se může připomínat, abychom následovali jejich víry a dobrých skutků, každý podle svého povolání, jako císař může následovat Davidova příkladu, aby válkou zahnal Turka od vlasti. Vždyť oba jsou králové. Písmo svaté však neučí vzývat svaté nebo žádat je o pomoc, neboť nám stanoví za Prostředníka, Smírce, Biskupa a Přímlovce jedině Krista. Toho máme vzývat a on zaslíbil, že vyslyší naše prosby, a nejvíc schvaluje, je-li ctěn a vzýván v každém soužení. *Pakliť by kdo zhřešil, přímlovce máme u Otce, Ježíše Krista spravedlivého* (1 J 2, 1).

Toto je takřka suma našeho učení. Jak je patrné, neobsahuje nic, co by odporovalo Písmu nebo církvi obecné nebo církvi římské, pokud je nám známa od církevních spisovatelů. A poněvadž je to tak, nelaskavě soudí ti, kdo chtějí, aby naši byli pokládáni za kacíře.

Celá neshoda se týká jen několika zlořádů, které se do církví vloudily bez řádné autority. A i kdyby tu byla nějaká nesrovnalost, biskupové měli prokázat vůči našim jistou mírnost a |snést vyznání, jehož nástin jsme tu předložili. Vždyť ani církevní zákony nejsou tak tvrdé, aby žádaly všude tytéž obyčeje, a ty také nikdy ve všech církvích stejné nebyly. I když u nás se staré obyčeje valnou většinou bedlivě zachovávají. Lživá je tedy pomluva, že se v našich církvích ruší všechny obřady a staré řády. Byla však obecná stížnost, že v běžných obyčejích vězí nějaké zlořady, a poněvadž je nebylo možno s dobrým svědomím schválit, byly částečně napraveny.

Články, v nichž se probírají změněné zlořády

Naše církev se v žádném článku víry neliší od církve obecné, pouze se zříkají několika zlořádů, které proti smyslu církevních zákonů nově zavedla zkažená doba. Žádáme proto, aby Vaše císařská milost laskavě vyposlechla i to, co bylo změněno a z jaké příčiny, aby lid nebyl nucen zachovávat tyto zlořády proti svému svědomí. A nechť Vaše císařská milost nevěří těm, kteří o nás roztrušují mezi lidmi všelijaké pomluvy, aby proti nám vzbudili nenávisť. Hned na počátku popudili tímto způsobem zbožné lidi, zavdali příčinu k rozkolu a stejnou lští se snaží množit roztržky i nyní. Vaše císařská milost jistě shledá, že způsob učení i obřadů je u nás přijatelnější, než jak to popisují nepřátelští a zlomyslní lidé. Vždyť pravdu přece nelze najít v lidských řečech anebo v nařčeních nepřátel. Lze však snadno dojít k úsudku, že nic tak nepřispěje k vážnosti obřadů a k pěstování úcty a zbožnosti v lidu, jako když se v církvi řádně vykonávají obřady.

Dvacátý druhý článek

O svátosti pod obojí způsobou.

Večeře Páně se podává lidu pod obojí způsobou, neboť takový je příkaz Páně: *Píte z toho všickni* (Mt 26, 27). Kristus zde zřetelně prikazuje, aby z kalicha pili všickni.

A aby nikdo nemohl tvrdit, že se to vztahuje jen na kněze, dává Pavel v listu Korintským (1 K 11, 20–29) příklad, z něhož vysvítá, že celá církev přijímala Večeři Páně pod obojí způsobou. A tento obyčej trval v církvi po dlouhý čas a není možno doložit, kdy a na čí popud byl změněn, ačkoli kardinál Kusánský uvádí, kdy to bylo schváleno. Cyprian na více místech poukazuje, že lidu byla podávána krev Páně. Totéž dosvědčuje i Jeronym, když praví: *Při vysluhování svátosti podávají kněží lidu i krev Kristovu*. Ano i papež Gelasius prikazuje, aby se svátost nedělila (Distinkce II O posvěcení, kap. Zvěděli jsme). Z pouhého zvyku, a to ne příliš dávného, se to děje jinak. Platí však, že obyčej zavedený proti prikázání Božímu nesmí být schválen, jak o tom svědčí i církevní zákon (Distinkce VIII, kap. Pravdou a následující). Tento obyčej byl ovšem přijat nejen proti Písmu svatému, ale i proti starým církevním zákonům a proti příkladu církve. Ti, kdo chtěli Večeři Páně přijímat pod obojí způsobou, neměli tedy být nuceni, aby se protivili svému svědomí a činili opak. A poněvadž se dělení svátostí nesrovnává s Kristovým ustanovením, upustili jsme u nás od procesí, jež u nás bylo dosud obvyklé.

Dvacátý třetí článek

O manželství kněží.

Obecně panovala stížnost na zlé příklady kněží, kteří nedodržovali slib čistoty. Z tohoto důvodu prý sám papež Pius II. řekl, že svého času byly příčiny, proč bylo | manželství kněžím odňato, ale že jsou mnohem vážnější důvody, aby jim bylo vráceno. Tak píše Platina. Ve snaze vyhnout se veřejnému pohoršení naši kněží se tedy ženili a učili, že je jim dovoleno uzavírat manželství. Především proto, že Pavel praví: *Ale z příčiny smilstva jeden každý manželku svou měj* (1 K 7, 2) a dále: *nebo*

lépe jest v stav manželský vstoupiti nežli pálení se (1 K 7, 9). Za druhé proto, že Kristus praví: *Ne všickniť chápají slova toho* (Mt 19, 11) a učí tak, že všichni lidé nejsou uzpůsobeni k panictví, neboť Bůh stvořil člověka k plození (Gn 1, 28) a není v lidské moci měnit stvoření bez zvláštního daru a díla Božího. Proto ti, kdo nejsou způsobilí k panictví, mají vstoupit do manželství. Neboť žádný lidský zákon ani žádný slib nemůže zmařit Boží příkaz a Boží ustanovení. Z těchto důvodů se u nás učí, že kněžím je dovoleno se ženit.

Je ostatně známo, že za starodávna se v církvi kněží ženili. Vždyť i Pavel praví: *Ale musíť biskup býti bez úhony, jedné manželky muž* (1 Tm 3, 2). A v Německu byli kněží násilně přinuceni k bezženství teprve před čtyřmi sty lety a tak se tomu vzpírali, že mohučský arcibiskup přišel v davu rozvášněného kněžstva téměř o život, když chtěl nové papežské nařízení vyhlásit. A tato věc se prosazovala tak nepřiměřeně, že se manželství zapovídalo nejen pro budoucnost, ale že se rozlučovala i ta manželství kněží, která už byla v té době uzavřena, a to proti lidskému a božskému právu i proti samým církevním zákonům vydaným nejen papeži, ale též nejslavnějšími církevními sněmy.

A protože, jak svět stárne, je lidská přirozenost stále ochablější, je třeba dávat bedlivý pozor, aby se do Německa nevloudilo více nepravostí.

Dále, Bůh ustanovil manželství, aby bylo lékem lidské slabosti. Samy církevní zákony vypovídají, že by se dřívější přísnost časem měla kvůli lidské nedostatečnosti zmírnit. Bylo by velmi žádoucí, aby se to stalo i v této věci. A zdá se, že se církvím bude brzy nedostávat kněží, pokud se jim bude nadále bránit uzavírat manželství.

Je-li tu tedy jasný rozkaz Boží, je-li známo, jaký byl v církvi obyčej, působí-li nečistý celibát tolik pohoršení, cizoložství a jiných přečinů, které by měla dobrá vrchnost po zásluze trestat, je přece divné, že se v žádné jiné věci nepostupuje tak tvrdě jako proti kněžskému manželství. Bůh přikázal, abychom manželství ctili; zákony ve všech dobře zřízených společnostech, i u pohanů, ozdobily manželství největšími poctami. A nyní jsou kněží proti smyslu církevních zákonů z téže příčiny – pro nic jiného než pro manželství – stíháni hrdelními tresty. Pavel mluví o *ďábelských učeních ... zbraňujících ženiti se* (1 Tm 4, 1. 3). Tomu teď snadno rozumíme, když se zákaz manželství hájí takovými tresty.

Ale Boží příkaz nelze zrušit žádným lidským zákonem ani slibem. Proto i Cyprian radí, aby ženy, které nezachovávají slíbenou čistotu, vstoupily do manželství. Říká to těmito slovy (I. Kniha listů, list 11): *Jestliže nechtějí nebo nemohou vytrvat, je lépe, aby se provdaly, než aby pro své rozkoše padly do ohně; ať aspoň nejsou k pohoršení bratřím a sestřám.*

Jistou umírněnost vůči těm, kteří složili slib v nedospělosti, jak se vlastně až dosud mnohdy děje, projevují i samy církevní zákony.

O mši.

Naším církvim se neprávem vytýká, že ruší mši. U nás se naopak mše zachovává a slouží s největší úctou. Zachovávají se také téměř všechny obvyklé obřady, jen se leckdy k latinským zpěvům připojují pro poučení lidu zpěvy německé. Vždyť zejména k tomu obřady slouží. I Pavel přikazuje (1 K 14, 9. 19), aby se v církvi užívalo jazyka, který je lidu srozumitelný. Lid uvyká tomu, aby svátosti společně užívali všichni, kdo jsou k tomu způsobilí, a tím se zvyšuje vážnost a posvátnost veřejných obřadů. Nepřipouští se k ní totiž nikdo, kdo by nebyl předem zkoumán. Lidu se dostává také poučení, jak je svátost důstojná a užitečná, jak velkým potěšením je pro sklíčené svědomí, aby se lid učil Bohu věřit a očekávat od něho všechno dobré. Takováto služba se Bohu líbí a takové užívání svátostí rozhojňuje zbožnost a oddanost Bohu. A tak je zřejmé, že ani naši odpůrci neslouží mši s větší vážností, než se děje u nás.

Je známo, že si všichni zbožní lidé už dávno veřejně stěžovali zejména na to, že mše se hanebně znesvěcuje kvůli zisku. Není jistě tajemství, jak velice se tento zlořád rozmohl ve všech kostelích a jak mnoho je lidí, kteří mše vykonávají jen pro mzdu a plat, i přes zákaz církevních zákonů. Už Pavel těžce hrozí těm, kdo nehodně zacházejí s Večeří Páně, když praví: *A protože kdokoli jedl by chléb tento, a pil kalich Páně nehodně, vinen bude tělem a krví Páně* (1 K 11, 27). Proto když byli naši kněží na tento hřích upozorněni, soukromé mše u nás ustaly, neboť se jinak než za plat skoro nikdy nesloužily.

Biskupové o těchto zlořádech dobře věděli; kdyby je byli v pravý čas napravili, bylo by teď méně sporů. Svou nedbalostí dopustili, že se do církve vloudilo mnoho takových zlořádů, a pozdě začínají hořekovat nad pohromou v církvi. Vždyť tyto rozbroje povstaly z oněch zlořádů, které byly už tak zjevné, že je nebylo možno dál snášet. Vznikly rozepře o mši, o Večeří Páně. Svět možná stíhá trest za | dlouhodobé zneužívání mše, za to, že je po tolik staletí trpěli v církvi ti, kdo je mohli a měli napravit. Neboť v Desateru přikázání je psáno: *Nenechá Hospodin bez pomsty toho, kdož by bral jméno jeho nadarmo* (Ex 20, 7). Zdá se však, že od počátku světa nebyla žádná božská věc zneužita k zisku tak jako mše.

K tomu přistoupila ještě domněnka, která soukromé mše rozmnožila do nekonečna, totiž že Kristus svým utrpením učinil dosti pouze za prvotní hřích a mši ustanovil, aby se v ní přinášela oběť za každodenní, běžné i smrtelné hříchy. Odtud vzešla obecná představa, že mše je skutek, který zahlazuje hříchy živých i mrtvých už jen tím, že byl vykonán. Pak nastalo dohadování, zda jedna mše sloužená za mnohé platí tolik jako mše zvlášť sloužená za jednotlivce. To pak zplodilo ono nekonečné množství všelijakých mší.

Naši přítom upozornili, že takové náhledy odporují Písmu svatému a tupí slávu Kristova utrpení. Neboť Kristovo utrpení bylo obětí a dostiučiněním nejen za prvotní hřích, ale i za všechny ostatní hříchy, jak je psáno v listu k Židům: *Posvěceni jsme*

skrze obětování těla Ježíše Krista jednou (Žd 10, 10), a opět: Jednou obětí dokonalé učinil na věky ty, kteříž posvěceni bývají (Žd 10, 14).

Písmo také učí, že ospravedlnění před Bohem se nám dostává vírou v Krista, když věříme, že se nám pro Krista odpouštějí hříchy. Jestliže však mše zahazuje hříchy živých i mrtvých již tím, že byla vykonána, dochází se odpuštění hříchů mešním úkonem, nikoli vírou. To však Písmo nepřipouští.

Kristus přikazuje: *To číňte na mou památku* (L 22, 19). Mše je tedy ustanovena proto, aby si víra těch, kteří svátost užívají, připomínala, jaká dobrodiní od Krista přijímá, a tak aby povznášela a potěšovala sklíčené svědomí. Neboť pamatovat na Krista znamená pamatovat na jeho dobrodiní a okoušet, že se nám skutečně podávají. A nestačí připomínat si jen událost, poněvadž tu si mohou připamatovávat i Židé a bezbožní lidé.

Mše se tedy má sloužit, aby se svátost podávala těm, kdo potřebují potěšení, jak praví Ambrosius: *Protože stále hřeším, musím stále přijímat lék.*

A poněvadž mše je takovéto společné účastenství v svátosti, zachovává se u nás společná mše každý svátek, kdy se svátost podává těm, kdo si toho žádají, a také v jiné dny, pokud by chtěl někdo svátost přijmout. Tento obyčej není v církvi nový. Staří spisovatelé před Řehořem I. se nezmiňují o soukromé mši, o společné mši však mluví velmi často. Jan Zlatoústý praví, že kněz stojí každý den u oltáře a jedny k přijímání svátosti připouští, jiné odmítá. A ze starých církevních zákonů je patrné, že mši sloužil pouze jeden kněz a od něho pak přijímali tělo Páně ostatní kněží a diakoni. Tak přece znějí slova nicejského kánonu: *Svatou Večeří nechť přijímají diakoni podle řádu po kněžích od biskupa anebo od kněze.* A Pavel o Večeři Páně přikazuje, aby očekávali jeden na druhého (1 K 11, 33), aby při ní bylo společné účastenství.

Když se tedy náš způsob konání mše opírá o příklad církve podle Písma a podle Otců, doufáme, že nemůže být odsouzen, zvláště když se u nás veřejné obřady zachovávají z valné části tak, jak se jich užívalo dříve. Lišíme se pouze co do počtu mší, a kvůli mnoha zjevným zlořádům by určitě prospělo, kdyby se jejich počet zmenšil. Neboť kdysi se ani v nejlidnatějších církvích nesloužila mše každodenně, jak svědčí Trojdílná historie, kniha 9: *V Alexandrii naopak se čtou Písma ve středu a v pátek a doktoři je vykládají a koná se vše kromě slavnostního obřadu mše.*

Dvacátý pátý článek

O zpovědi.

Zpověď není v našich církvích zrušena. Tělo Páně se přece podává jen těm, kdo byli předtím zkoumáni a rozhřešeni. A lidu se dostává bedlivého poučení, co má o rozhřešení věřit, o čemž se v minulosti vůbec nemluvalo. Lidé se nabádají, aby si rozhřešení velice vážili, neboť je to hlas Boží a prohlašuje se z rozkazu Božího. Velebena je moc klíčů a připomíná se, jak mnohé potěšení přináší sklíčenému

svědomí a že Bůh žádá, abychom tomuto rozhršení věřili jako jeho hlasu znějícímu z nebe, a že tato víra v Krista vpravdě dosahuje a přijímá odpuštění hříchů. Předtím se nesmírně vyvyšovaly skutky dostiučinění za hřích; ale o víře, o Kristových zásluhách a o spravedlnosti z víry nebylo ani zmínky. Po této stránce proto nelze naše církve ani v nejmenším vinit. Neboť to nám musí dosvědčit i naši odpůrci, že u nás se učení o pokání předkládá a objasňuje co nejbedlivěji.

O zpovědi se však učí, že není nutné vypočítávat hřichy a zatěžovat svědomí starostí | o výčet všech provinění, neboť všechny hřichy vypovědět nelze, jak svědčí Ž 19, 12: *Poblouzením kdo vyrozumí? A Jr 17, 9: Nejlstivější jest srdce nade všecko, a nejpřevrácenější. Kdo vyrozumí jemu?* Kdyby měly být odpuštěny pouze vypočtené hřichy, svědomí by se nikdy nemohlo upokojit, poněvadž mnoho hříchů vůbec ani nevidíme, ani si na ně nevzpomínáme. I staří církevní spisovatelé potvrzují, že vypočítávat hřichy není třeba. V Dekretech se o tom citují slova Jana Zlatoústého, který praví: *Neříkám ti, aby ses veřejně vyzrazoval anebo před jinými na sebe žaloval; ale chci, abys poslouchal proroka, jenž řekl: „Uval na Hospodina cestu svou“ (Ž 37, 5). S modlitbou proto vyznávej své hřichy před Bohem, pravým soudcem. Svá provinění nepronášej ústy, ale paměť svého svědomí.* A Glosa o pokání (Dist 5., kapitola Ať uváží) shledává, že zpověď je lidské ustanovení. Přesto se však i v našich církvích zpověď zachovává, jak pro veliké dobrodiní, které s sebou rozhršení nese, tak pro | další užitky, jež přináší svědomí.

Dvacátý šestý článek

O rozlišování pokrmů.

Nejen mezi lidem, ale i mezi církevními učiteli vládlo všeobecné přesvědčení, že rozlišování pokrmů a jiná podobná lidská ustanovení jsou skutky dobré k tomu, aby si lidé zasloužili Boží milost a činili dosti za hřichy. Podobně smýšlel i svět, jak je patrné z toho, že se každodenně ustanovovaly nové obřady, nové řády, nové svátky, nové posty a kazatelé v kostelích vyžadovali tyto skutky jako bohoslužbu, která je nezbytná, aby si lidé zasloužili Boží milost, a velmi strašili jejich svědomí, kdyby cokoli z toho zanedbali. Z tohoto smýšlení o lidských ustanoveních povstalo v církvi mnoho zlého.

Za prvé bylo zatemněno učení o milosti a o spravedlnosti z víry, což je nejpodstatnější část evangelia, a proto má mít v církvi výsadní místo, aby se vpravdě rozpoznávala Kristova zásluha a aby víra, která věří, že se hřichy odpouštějí pro Krista, byla postavena vysoko nad skutky a nad všechny ostatní způsoby bohoslužby. Proto i Pavel klade na tento článek co největší důraz a odsouvá zákon a lidská ustanovení, aby ukázal, že křesťanská spravedlnost je něco jiného než takovéto skutky, že je to víra, která věří, že nám milost byla dána pro Krista. Toto Pavlovo učení bylo však téměř úplně potlačeno lidskými ustanoveními, která vyvolala domněnku, že Boží milost a spravedlnost je třeba si zasloužit rozlišováním pokrmů a dalšími podobnými úkony. Při pokání nepadla o víře ani zmínka, ukládaly se jen tyto ospravedlňující skutky a mělo se za to, že v nich spočívá celé pokání.

Za druhé, lidská ustanovení zatemňovala Boží přikázání, poněvadž se jim prisuzovala větší důležitost než přikázáním Božím. Vládl názor, že celé křesťanství záleží v zachování určitých svátků, obřadů, postů a ošacení, a to se označovalo mnoha pochvalnými názvy jako život duchovní a život dokonalý. Zato Božím přikázáním vztahujícím se na rozličné stavy a povolání se nedostávalo žádných chval; že otec vychovával děti, že matka rodila, že vládce spravoval zemi, to vše bylo pokládáno za skutky světské, nedokonalé a daleko méně významné než zachování oněch lidských ustanovení. Tento blud velmi tížil svědomí zbožných lidí, trápili se nad tím, že jsou v zajetí tak nízkého způsobu života, manželství, úřadu anebo jiného občanského povolání, obdivovali mnichy a jim podobné a mylně se domnívali, že úkony, které tito lidé zachovávají, jsou Bohu milejší.

Za třetí, tato ustanovení uvrhla svědomí do velkého nebezpečí, poněvadž nebylo možno všechna ustanovení zachovávat a lidé přesto měli za to, že k Boží službě nezbytně patří. Gerson píše, že mnozí propadli zoufalství, ba někteří se sami sprovodili ze světa, poněvadž pochopili, že takovým ustanovením nemohou | dostat, a přitom neslyšeli ani slovo potěšení o spravedlnosti z víry a o milosti. Víme, že summisté a theologové se ustanoveními obírají a snaží se je zmírnit, aby lidskému svědomí ulehčili, ale je to málo co platné, někdy strojí lidskému svědomí ještě větší léčky.

A ve školách i v kázáních se obírali lidskými ustanoveními do té míry, že jim už nezbyval čas, aby četli Písmo a hledali prospěšnější učení o víře, o kříži, o naději, o hodnotě občanských věcí, o potěšení svědomí v těžkém pokušení. A tak si Gerson a někteří jiní theologové trpce stěžují, že jim tyto spory o lidská ustanovení brání, aby se zabývali lepším učením.

Také Augustin se vyslovuje proti tomu, aby se dodržováním těchto ustanovení zatěžovalo svědomí, a moudře napomíná Januaria, aby věděl, že jejich zachování není třeba příliš zdůrazňovat; tak znějí jeho slova.

Jestliže se tedy někteří snaží vzbudit zdání, že se naši dotkli této otázky z všetečnosti nebo z nenávisti k biskupům, je to falešné obvinění. Bylo naprosto nezbytné upozornit církev na tyto bludy, které vznikly ze špatně pochopených ustanovení. Evangelium zajisté vede k tomu, aby se v církvi kladl náležitý důraz na učení o milosti a o spravedlnosti z víry. Takovému učení však nelze porozumět, domnívají-li se lidé, že si milost zaslouží zachováním ustanovení, která si sami určili.

A proto naši učili, že zachováním lidských ustanovení si nemůžeme zasloužit milost ani učinit dosti za hříchy. Není proto přípustné považovat dodržování takových ustanovení za bohoslužbu, která je nezbytná. Dokládají to svědectvím Písem. Kristus v evangeliu podle Matouše (Mt 15, 3–9) omlouvá apoštoly, kteří nedodrželi běžné ustanovení, o němž se však zdálo, že se týká věci všední a že souvisí s očišťováním podle zákona, a praví: *Ale nadarmoť mne ctí, učíte učení přikázání lidských* (Mt 15, 9). Neužitečnou službu tedy neřádá. A hned poté dodává: *Ne to, což vchází v ústa, poškvřňuje člověka* (Mt 15, 11). V listu Římanům čteme: *Království zajisté Boží není pokrm a nápoj* (Ř 14, 17). A jinde: *Protož žádný vás*

nesud' pro pokrm, aneb pro nápoj, aneb z strany svátku, neb novuměsíce, aneb sobot... Jestliže tedy zemřeli jste s Kristem živlům světa, proč, jako byste živi byli světu, těmi ceremoniemi dáte se obtěžovati, [když se říká]: Nedotýkej se, ani okoušej, aniž se s tím obírej? (Ko 2, 16. 20. 21). Apoštol Petr praví: *Protož nyní, proč pokoušíte Boha, vzkládající na hrdlo učedníků jho, kteréhož ani otcové naši, ani my nésti jsme nemohli? Ale skrze milost Pána Ježíše Krista věříme, že spaseni / budeme, rovně jako i oni* (Sk 15, 10-11). Zde Petr zapovídá zatěžovat svědomí mnoha obřady, ať Mojžíšovými, ať jinými. A také První list Timoteovi (1 Tm 4, 1. 3) nazývá *d'ábelským učením příkaz zdržovati se od pokrmů*, poněvadž je proti evangeliu takové skutky nařizovat nebo je činit, abychom si jimi zasloužili milost, nebo proto, že by snad bez bohoslužby tohoto druhu nemohla křesťanská spravedlnost obstát.

Tu odpůrci vytýkají, že naši zakazují kázeň a umrtvování těla jako Jovinian. V našich spisech lze však najít něco jiného. Vždyť naši vždycky učili o kříži, že křesťané musí snášet utrpení. To je pravé, vážné a nepředstírané umrtvování těla - být podroben všelijakým trápením a být křížován s Kristem.

Nadto naši učí, že se má každý křesťan tak cvičit a krotit tělesnou kázní nebo | cvičením a prací, aby jej sytost či zahálka neponoukaly k hřešení. Ne však proto, abychom si takovým cvičením zasloužili odpuštění hříchů anebo činili dosti za hřích. Na tuto tělesnou kázeň je nutno dbát vždycky a ne pouze v několika stanovených dnech, jak přikazuje Kristus: *Pilně se pak varujte, aby snad nebyla obtížena srdce vaše obžerstvím* (L 21, 34), a také: *Toto pak pokolení nevyhází, jediné skrze modlitbu a půst* (Mt 17, 21). A Pavel praví: *Podmaňuji tělo své, a v službu podrobují* (1 K 9, 27). Tu zřetelně ukazuje, že nepodmaňuje své tělo, aby si touto kázní zasloužil odpuštění hříchů, ale aby měl tělo poddajné a způsobilé pro duchovní věci a k vykonávání povinností podle svého povolání. A tak se u nás nezavrhuje sám půst, ale lidská ustanovení, která ohrožují svědomí tím, že předepisují jisté dny a jisté pokrmy, jako by takové skutky byly bohoslužbou, která je nezbytná.

Ale i u nás se zachovávají mnohá ustanovení, jako je čtení Písma při mši, svátky atd., která slouží k tomu, aby se v církvi dalo všecko podle řádu. Přitom se však lidem připomíná, že taková služba před Bohem neospravedlňuje a že se nemůže pokládat za hřích, jestliže se takové věci bez pohoršení pomíjejí. Takovou |svobodu od lidských řádů a ustanovení znali i Otcové. Neboť na východě světli Velikonoce jindy než v Římě, a když Římští kvůli tomuto rozdílu obviňovali východ z rozkolu, jiní je napomínali, že takové obyčeje nemusí být všude stejné. Ireneus praví: *Nesoulad v postu neruší soulad víry*. I papež Řehoř ve 12. distinkci alespoň naznačuje, že taková nestejnost neruší jednotu církve. V 9. knize Trojdílné historie je uvedeno mnoho příkladů nestejnosti v obřadech a připojena tato slova: *Úmyslem apoštolů nebylo ustanovovat svátky, ale kázat dobré obcování a zbožnost*.

Dvacátý sedmý článek
O klášterních slibech.

Našemu učení o klášterních slibech lze nejlépe porozumět, připomeneme-li si, v jakém stavu byly kláštery a co všechno se v nich denně dělo proti církevním zákonům. Za časů Augustinových to byla svobodná sdružení, později, když se narušila kázeň, byly zavedeny klášterní sliby, aby jako pomyslný žalář někdejší kázeň obnovily.

Časem přibylo k slibům mnoho dalších závazků. Takovými pouty byli v rozporu s církevními zákony svázáni mnozí, někteří již v nedospělosti.

Mnozí ale přecenili své síly a ocitli se v tomto stavu omylem, třebaže byli už dospělí. Kdo se do této sítě zapletl, byl donucen v ní zůstat, i když někteří se mohli díky církevním zákonům osvobodit. Častěji se to stávalo v kláštorech pro ženy než pro muže, ačkoli právě slabší pohlaví mělo být víc ušetřeno. Tato tvrdost se už dávno znelíbila mnoha řádným lidem, když viděli, jak jsou dívky a chlapci umístováni do klášterů kvůli zaopatření; viděli, jak nešťastně takové úmysly končily, jaké způsobily pohoršení, do jakých osidel vehnaly svědomí. Těžce nesli, že se v takové mimořádně nebezpečné věci zcela opomíjí a zanedbává váha církevních zákonů.

K tomuto zlu přibylo ještě další naučení o klášterních slibech, které se, jak známo, už kdysi nelíbilo ani samotným řeholníkům, pokud byli alespoň trochu rozumnější. Učili totiž, že klášterní sliby jsou rovny křtu; učili, že člověk si tímto způsobem života zaslouhuje odpuštění hříchů a ospravedlnění před Bohem. Dodávali dokonce, že člověk si klášterním životem zaslouhuje nejen spravedlnost před Bohem, ale ještě něco navíc, poněvadž se tu zachovávají nejen příkázání, ale i rady evangelia.

Ujišťovali tak, že mnišský slib daleko předčí křest a mnišský život že je záslužnější než život vrchnosti, život farářů a jim podobných, kteří bez předstírané zbožnosti slouží podle Božího rozkazu svému povolání. A to nemůže nikdo popřít, poněvadž tak se o tom píše v jejich knihách.

Co se pak v kláštorech dělo dál? Kdysi byly kláštery školami Písem a jiných nauk prospěšných církvi a odtud vzešli mnozí kněží a biskupové. Nyní je tomu jinak - a není třeba opakovat, co se obecně ví. Kdysi se scházeli, aby se učili, nyní si vymýšlejí, že | je to způsob života zřízený k tomu, aby si člověk zasloužil milost a spravedlnost, že je to dokonce stav dokonalosti, a vyvyšují jej nad každý jiný způsob života ustanovený Bohem. Připomínáme to bez přehánění a bez nenávisti, aby bylo možno lépe porozumět, čemu v této věci učí naši učitelé.

Předně se u nás učí, co se vstupu do manželství týče, že sňatek může uzavřít každý, kdo není způsobilý k panickému životu, neboť mnišský slib nemůže zrušit Boží ustanovení a rozkaz: *Z příčiny smilstva, jeden každý manželku svou měl* (1 K 7, 2). A nejen samotný Boží rozkaz, ale Boží stvořitelský řád nutí k manželství ty, které Bůh svým zvláštním působením nevyňal, podle slov Písma : *Není dobré člověku býti*

samotnému; učiním jemu pomoc, kteráž by při něm [byla] (Gn 2, 18). Proto se ti, kdo jsou poslušni tohoto Božího rozkazu a nařízení, nedopouštějí hříchu.

Co se proti tomu dá namítat? Závaznost mnišského slibu může kdokoli vyvyšovat, jak se mu zachce, avšak nedokáže, aby slib rušil Boží rozkaz. Církevní zákony učí, že při každém slibu se vyhrazuje právo vyššího, proto takový slib proti rozkazu Božímu platí ještě méně.

Vždyť kdyby nebylo možno z žádného důvodu zbavit slib závaznosti, nemohli by od něho osvobodovat ani papežové. Neboť nepřísluší člověku právo rušit závazek, který má svůj původ v právu Božím. Římští papežové však byli obezřetní a usuzovali, že se v otázce závaznosti má postupovat mírně, proto čteme, že často rozhodli o zproštění od slibů. Známy je příběh aragonského krále, který byl na trůn povolán z kláštera. A máme příklady i z naší doby.

A dál – proč naši odpůrci tak zveličují závaznost a dopad mnišského slibu, a přitom mlčí o jeho povaze, o tom, že má vázat jen v možné věci a že má být dobrovolný, přijatý svobodně a s rozvahou? Vždyť je dobře známo, nakolik je stálá čistota v lidské moci. A kolik je těch, kteří složili slib dobrovolně a s rozvahou! Děvčata a chlapci jsou k slibům přemlouváni, ba často i nuceni, dříve než jsou schopni samostatného úsudku. Není proto správné přit se tak urputně o závaznost, když všichni uznávají, že je proti povaze slibu, není-li učiněn svobodně a s rozvahou.

Většina církevních zákonů ruší sliby dané před patnáctým rokem, neboť se má za to, že v tomto věku není člověk schopen rozhodovat o věcech, které mají vliv na celý život. Jiný zákon, který bere na lidskou slabost ještě větší ohled, přidává několik let a zakazuje skládat slib před osmnáctým rokem. Kterým zákonem se budeme řídit? Většina řeholníků, kteří z kláštera odcházejí, se ospravedlňuje tím, že složili slib v nedospělosti.

Konečně, i kdyby porušení slibu mohlo být považováno za přestupek, nevyplývá z toho ještě, že by se manželství takových lidí měla rozloučit. Augustin praví, že se nemají rozlučovat (27, otázka 1, kapitola Sňatků), a jeho slovo má velikou váhu, třebaže později jiní smýšleli jinak.

Ačkoli je pak zřejmé, že většinu lidí zprošťuje slibu sám Boží rozkaz o manželství, naši učitelé přesto uvádějí ještě další důvody, proč nejsou klášterní sliby platné. Neboť každá bohoslužba, kterou ustanovili a zvolili lidé bez Božího rozkazu k zasloužení milosti a ospravedlnění, je bezbožná, jak praví Kristus: *Nadarmoť mne ctí, učíce učení přikázání lidských* (Mt 15, 9). A Pavel všude učí, že spravedlnost se nemá hledat v zachovávaní našich ustanovení a bohoslužeb, které vymysleli lidé, ale že se jí vírou dostává těm, kteří věří, že je Bůh bere na milost pro Krista.

Je však známé mnišské učení, že pobožné úkony činí dosti za hříchy a zasluhují milost a ospravedlnění. Copak tím ale nezlehčují Kristovu slávu a nezatemňují a nepopírají spravedlnost z víry? Z toho plyne, že takové běžné sliby byly bezbožnou

bohoslužbou, a proto nemohou zavazovat. Neboť bezbožný slib učiněný proti rozkazu Božímu neplatí; a slib nemá zavazovat k nepravosti, jak zní církevní zákon.

Pavel říká: *Zbavili jste se Krista, kteřížkoli v zákoně ospravedlnění býti hledáte; vypadli jste z milosti* (Ga 5, 4). Tak se zbavují Krista a vypadávají z milosti i ti, kteří chtějí být ospravedlněni svými sliby. Neboť i ti, kteří přisuzují slibům ospravedlnění, přisuzují vlastním skutkům to, co vlastně přísluší slávě Kristově.

Opravdu nelze popřít, že mniši učili, že jsou ospravedlňováni a zasluhují si odpuštění hříchů svými sliby a dodržováním vlastních ustanovení; ano, dokonce přibájili ještě další smyšlenky, že ze svých skutků mohou půjčovat i jiným. Kdyby chtěl člověk z nenávisti zveličovat, co všechno by mohl vyjmenovat, za co se teď stydí i sami mniši! K tomu ještě lidem namlouvají, že takové pobožnůstkářství je stav křesťanské dokonalosti. Neznamená to ale, že se ospravedlnění přisuzuje skutkům? A předkládá-li se lidu jistá bohoslužba vymyšlená lidmi bez rozkazu Božího a učí-li se, že taková služba ospravedlňuje člověka, není to v církvi malé pohoršení. Neboť spravedlnost z víry, která se má v církvi především vyučovat, se tak zatemňuje a lidem se oslepují oči tou prazvláštní andělskou nábožností (Ko 2, 18), předstíranou chudobou, pokorou a panictvím.

Kromě toho se zatemňují i Boží přikázání a pravá služba Bohu. Vždyť lidé slyší, že jedině mniši žijí ve stavu dokonalosti; přitom křesťanská dokonalost je něco jiného: Boha se opravdu bát, ale mít silnou víru a pro Krista důvěřovat, že máme milostivého Boha, prosit Boha o pomoc a očekávat ji od něho ve všech věcech, každý ve svém povolání, a přitom usilovně činit dobré skutky a vykonávat své povolání. V těchto věcech spočívá pravá dokonalost a pravá služba Bohu, nikoli ve svobodném stavu, v žebrání nebo ve špinavém šatu. Z takového falešného vychvalování mnišského stavu vznikají však mezi lidmi opravdu zhoubné představy. Člověk slyší nadmíru vychvalovat panictví a žije proto v manželství s újmou na svědomí. Slyší, že jen žebrák je dokonalý, zatímco on, s újmou na svědomí, je majetný a obchoduje. Slyší, že evangelium pouze radí nemstít se, proto se jiní v soukromém životě bez rozpaků mstí, neboť i oni slyší, že je to jen rada, nikoli přikázání. Jiní opět mylně soudí, že úřady a obecné povinnosti jsou pro křesťany nedůstojné a že jsou v rozporu s učením evangelia.

Čteme příklady, jak někteří lidé opustili manželství a správu veřejných věcí a odešli do kláštera. Považovali to za útěk před světem a hledání svatého způsobu života, poněvadž neviděli, že Bohu se má sloužit podle rozkazů, které on vydal, a ne podle rozkazů, které vynalezli lidé. Dobrý a dokonalý způsob života je ten, který se opírá o Boží příkazy. Na takové věci je třeba lid upozorňovat.

Mnišský blud o dokonalosti káral v minulosti už Gerson a svědčil, že v jeho době nebylo obvyklé mluvit o kněžském životě jako o stavu dokonalosti.

V klášterních slibech vězí tedy mnoho bezbožných domněnek: že ospravedlňují, že jsou křesťanskou dokonalostí, že zachovávají rady a příkazy evangelia, že obsahují

nadbytečné skutky. To všechno zbavuje klášterní sliby platnosti, neboť je to falešné a plané.

Dvacátý osmý článek

O církevní moci.

Kdysi bývaly velké neshody o biskupskou moc, přičemž někteří neoprávněně zaměňovali moc církevní a moc světskou. Z tohoto zmatení pak vzniklo mnoho zlých válek a velkých bouří, když papežové, vybaveni mocí klíčů, zaváděli nové způsoby bohoslužeb, vyhrazovali si právo v některých případech rozhřešovat a dávali násilně do klatby, ale opovážili se též převádět světská království a panovníkům odnímat vládu. Zbožní a učené lidi kárali takové přečiny v církvi už dávno. Pro pokoj svědomí byli naši tedy nuceni poukázat na rozdíl mezi mocí církevní a mocí světskou a učili, že obojí moc má být z Božího rozkazu ve zbožné úctě a že se jí má vzdávat čest jako největšímu dobrodiní na zemi.

Naši o tom tedy smýšlejí takto: moc klíčů, čili moc biskupská, je podle evangelia moc či Boží příkaz kázat evangelium, odpouštět hříchy a vysluhovat svátosti. Vždyť Kristus vyslal apoštoly s tímto rozkazem: *Jakož mne poslal Otec, tak i já posílám vás... Přijměte Ducha svatého. Kterýmžkoli odpustili byste hříchy, odpouštějíť se jim; kterýmžkoli zadrželi byste, zadržániť jsou* (J 20, 21–23). A jinde: *Jdouce po všem světě, kažte evangelium všemu stvoření* (Mk 16, 15).

Tato moc se vykonává pouze učením či kázáním evangelia a vysluhováním svátostí buď mnoha lidem nebo jednotlivcům, podle povolání, poněvadž se tu neposkytují věci tělesné, ale věčné, věčná spravedlnost, Duch svatý a věčný život. A těchto věcí mohou lidé dosáhnout jedině službou Slova a svátostí; jak praví Pavel: *Evangelium Kristovo moc zajisté Boží jest k spasení každému věřícímu* (Ř 1, 16). Poněvadž tedy církevní moc poskytuje věci věčné a vykonává se jedině službou Slova, není na překážku světské správě, tak jako jí není na překážku ani zpěv. Neboť světská správa se zabývá jinými věcmi než evangelium. Vrchnost neochraňuje duši, ale tělo a tělesné věci proti zjevným křivdám a krotí lidi mečem a tělesnými tresty. Evangelium ochraňuje duši před bezbožnými domněnkami, před ďáblem a věčnou smrtí.

Moc církevní a moc světská se tedy nemají směšovat. Moci církevní je přikázáno učit evangelium a vysluhovat svátosti. Ať tedy nezasahuje do cizího úřadu, ať nepřevádí království světa, ať neruší zákony veřejné správy, ať nemaří poslušnost zákona, ať nepřekáží rozhodování soudu o světských zřízeních a smlouvách, ať nepředepisuje úřadům zákony, jak spravovat zemi. Jak praví Kristus: *Království mé není z tohoto světa* (J 18, 36). A opět: *Člověče, kdo mne ustavil soudcím aneb děličem nad vámi?* (L 12,14).

A také Pavel praví: *Naše obcování jest v nebesích* (Fp 3, 20). A dále: *Odění rytěřování našeho není tělesné, ale mocné v Bohu k vyvrácení ohrad* (2 K 10, 4).

Tímto způsobem rozlišují naši mezi povinnostmi těchto dvou mocí a přikazují, aby oběma byla prokazována čest a obě byly považovány za Boží dar a dobrodiní.

Pokud mají biskupové nějakou moc, nemají ji z příkazu evangelia, ale lidským právem: dali jim ji králové a císařové, aby spravovali jejich statky. To je ovšem jiný úkol než služba evangelia.

Ptáme-li se tedy po biskupské pravomoci, je nutno odlišit světskou vládu a církevní pravomoc. Potom | podle evangelia, anebo jak se říká, podle božského práva, přísluší tato pravomoc biskupům pouze jako biskupům, tj. jako těm, jimž je svěřeno sloužit Slovem a svátostmi, jimž nepřísluší žádná jiná moc než odpouštět hříchy, posuzovat a odmítat učení, které není v souladu s evangeliem, a vylučovat bezbožníky, jejichž bezbožnost je zjevná, z církevního společenství, a to vše nikoli světskou mocí, ale Slovem. V tom jim nutně a podle božského práva musí církev prokazovat poslušnost podle slov: *Kdož vás slyší, mne slyší* (L 10, 16). Jestliže ale učí nebo ustanovují něco proti evangeliu, mají církve Boží příkaz odepřít jim poslušnost. *Pílně se pak varujte falešných proroků* (Mt 7, 15). *Byť i anděl s nebe kázal vám mimo to, což jsme vám kázali, prokletý buď* (Ga 1, 8). *Nic nemůžeme proti pravdě, ale k pravdě*. ... Jest nám dána moc *k vzdělání, a ne k zkáze* (2 K 13, 8. 10). Tak předpisují i církevní zákony (II., ot. 7., kap. Kněží a kap. Ovce). A Augustin píše proti Petilianovu listu: *Nemá se souhlasit ani s katolickými biskupy, pokud by se snad v něčem mýlili anebo smýšleli proti kanonickým knihám Písma svatého*.

Mají-li nějakou jinou moc nebo právo rozsuzovat určité pře, kupř. manželské nebo o desátky atd., mají ji lidským právem, a jestliže ji zanedbávají, musí knížata i proti své vůli umožnit svým poddaným spravedlnost, aby byl zachován pokoj.

Kromě toho vznikají spory o to, zda biskupové či pastýři mají právo zavádět v církvi obřady a určovat zákony o pokrmech, o svátcích, o kněžských stupních nebo hodnostech. Ti, kdo toto právo biskupům přivlastňují, odvolávají se na slova: *Ještěť bych měl mnoho mluvití vám, ale nemůžete snést nyní. Když pak přijde ten Duch pravdy, uvedeť vás ve všelikou pravdu* (J 16, 12–13). Dovolávají se i příkladu apoštolů, kteří přikazovali zdržovat se krve a toho, co je udáveno (Sk 15, 20). Dále uvádějí, že sobota byla, prý proti Desateru přikázání, přesunuta na neděli. Žádný jiný příklad nepřetřásají tolik jako změnu soboty. Vyvozují z toho, že církev má velikou moc, když může měnit i přikázání Desatera.

Naši však o této otázce učí, že biskupové, jak bylo již výše uvedeno, nemají moc ustanovovat něco proti evangeliu. Svědčí o tom i církevní zákony (v celé 9. distinkci). Je tedy proti Písmu zavádět ustanovení, abychom jejich zachováváním činili dosti za hříchy anebo si zasluhovali ospravedlnění. Myslet si, že zachováváním takových závazků dojdeme ospravedlnění, znamená urážet slávu Kristovy zásluhy. Je však známo, že z těchto představ se v církvi rozrostla rozličná ustanovení téměř do nekonečna. Zatímco učení o víře a o spravedlnosti z víry bylo potlačeno, o to víc přibývalo svátků, nařizovaly se posty, byly ustanovovány nové obřady, nové pocty svatým, neboť jejich zřizovatelé se domnívali, že si takovými skutky zaslouží milost. Tak se kdysi rozrostly zákony o pokání, jejichž stopy vidíme ještě dnes v dostičinění.

Proti Božímú příkazu jednají původci lidských ustanovení i tehdy, když nacházejí hřích v pokrmech, dnech a podobných věcech, a tak zatěžují církev otroctvím

zákona, jako by si křesťané museli zaslouhat ospravedlnění bohoslužbou podobnou službě levítské, jejíž zřízení měl prý Bůh svěřit apoštolům a biskupům. Tak to někteří píší a zdá se, že se papežové dali do jisté míry svést příkladem Mojžíšova zákona. Odtud vzešla taková břemena, jako že prý je smrtelný hřích vykonávat ve svátek tělesnou práci, byť tím nevzniklo žádné pohoršení, že některé pokrmy poskvřňují svědomí, že posty (ne přirozené, ale skličující) jsou skutky k usmíření Boha, že je smrtelný hřích zanedbávat hodiny předepsané k modlení, že hřích může být ve vyhrazených případech odpuštěn jen se souhlasem toho, kdo si jeho odpuštění vyhradil, i když ani samy církevní zákony nemluví o vyhrazení viny, ale o vyhrazení církevního trestu.

Odkud mají biskupové právo ukládat církvím taková ustanovení, která svědomím strojí sítě, když přitom Petr zakazuje *vzkládat na hrdlo učedníků jho* (Sk 15, 10) a Pavel praví, že *moc, kterou mu dal Pán, je dána k vzdělání, a ne k zkáze* (2 K 13, 10)? Proč tedy mnozí hříchy takovými ustanoveními?

Vždyť existují jasná svědectví, která zakazují vyhlašovat taková ustanovení, jež by měla vést k usmíření Boha anebo měla být nezbytná k spasení. Pavel píše: *Protož žádný vás nesud' pro pokrm, aneb pro nápoj, aneb z strany svátku, neb novuměsíce, aneb sobot. Kteréžto jsou stín věcí budoucích, ale tělo [jest] Kristovo* (Ko 2, 16–17). A dále: *Jestliže tedy zemřeli jste s Kristem živlům světa, proč, jako byste živi byli světu, těmi ceremoniemi dáte se obtěžovati, [když se říká]: Nedotýkej se, ani okoušej, aniž se s tím obírej? Kteréžto všechny věci samým užíváním jich kazí se, podle přikázání a učení lidských. Kteréžto věci mají jen tvářnost moudrosti...* (Ko 2, 20–23). Jinde Pavel taková ustanovení zakazuje, když praví: *...nešetříce Židovských básní a přikázání lidí těch, kteříž se odvracují od pravdy* (Tt 1, 14).

O těch, kteří vyžadují zachovávání lidských ustanovení, praví Kristus: Nechte jich, vůdcové! jsou slepí slepých (Mt 15, 14) a takové bohoslužby odmítá: Všeliké štípení, jehož neštípil Otec můj ten nebeský, vykořeněno bude (Mt 15, 13).

Jestliže tedy mají biskupové právo zatěžovat svědomí takovými ustanoveními, proč Písmo lidská ustanovení tolikrát zavrhuje? Proč je nazývá *učením ďábelským* (1 Tm 4, 1)? A copak před tím vším nadarmo varuje Duch svatý?

Ustanovení vyhlášená jakoby z nutnosti anebo v domnění, že si jimi člověk zaslouhuje ospravedlnění, odporují evangeliu; proto biskupům nepřísluší takové bohoslužby ustanovovat ani je vyžadovat jako nezbytné. Neboť v církvi je nutno zachovat učení o křesťanské svobodě, že k ospravedlnění není zapotřebí služby zákona, jak je psáno: *Protož v svobodě, kterouž Kristus nás osvobodil, stůjte, a nezapletejte se zase v jho služebnosti* (Ga 5, 1). Je nutno zachovat hlavní učení evangelia, že milosti docházíme vírou v Krista, a ne pro zachovávání určitých lidských ustanovení anebo pro bohoslužbu, jak ji zavedli lidé.

Co si tedy máme myslet o dni Páně a o podobných chrámových řádech? Na to naši odpovídají, že biskupům a pastýřům přísluší zavádět pořádky, aby se v církvi dělo všechno podle řádu, ale ne proto, abychom tím činili dosti za hříchy nebo aby se jimi

zavazovalo svědomí a mělo se za to, že je to nezbytná bohoslužba. Tak nařizuje Pavel, aby si ženy ve shromáždění zahalovaly hlavy (1 K 11, 5. 6), a dále, aby vykladači v církvi mluvili jeden po druhém (1 K 14, 29–31).

Sluší se, aby církve takové pořádky pro lásku a pokoj zachovávaly, tak aby nedocházelo k pohoršení a všecko v církvích se dalo slušně a podle řádu (1 K 14, 40), avšak tak, aby svědomí lidí nebyla obtížena domněnkou, že jsou to věci nutné k spasení a že se ten, kdo je opomíjí, byť bez pohoršení jiných, dopouští hříchu; stejně jako nikdo nemůže říci, že by hřešila žena, která se bez pohoršení ukáže na veřejnosti s nepokrytou hlavou.

To platí i o zachovávání neděle, Velikonoc, svatodušních svátků a podobných svátečných dnů a obřadů. Je totiž na omylu ten, kdo má za to, že svěcení dne Páně místo soboty bylo ustanoveno jako povinné z moci církevní. Sobotu zrušilo Písmo, nikoli církve. Učí totiž, že po zjevení evangelia je možno od všech obřadů Mojžíšova zákona upustit. Bylo však třeba stanovit určitý den, aby lid věděl, kdy se má shromažďovat, a patrně z toho důvodu určila církve den Páně, neděli, která se zdála vhodná i proto, aby byla důkazem křesťanské svobody, která dává lidem poznat, že není nezbytně nutné zachovávat sobotu ani jiný den.

Vedou se prazvláštní debaty o změně zákona, o novozákonních obřadech, o záměně soboty, a ty všechny vznikly z falešné domněnky, že v církvi se má bohoslužba podobat službě levítské a že Kristus apoštoly a biskupy pověřil, aby vynalézali nové obřady nezbytné k spasení. Tyto bludy se vetřely do církve, když se učení o spravedlnosti z víry nevykládalo dost jasně. Někteří zase spekulují, že svěcení dne Páně sice není ustanoveno božským právem, ale přece jen jakoby božským právem: předepisují, zda a do jaké míry je dovoleno o svátcích pracovat. Co jiného jsou takové rozpravy než léčky nastrojené svědomí? Neboť ačkoli se snaží lidská ustanovení zmírnit,

| nelze takového umírnění dosáhnout, pokud trvá domněnka, že tato ustanovení jsou nezbytná, a ta domněnka přetrvává tam, kde se neví o spravedlnosti z víry a o křesťanské svobodě.

Apoštolové přikázali *zdržovati se od krve* (Sk 15, 20–29) atd. Kdo to ještě zachovává? A přesto nehřeší, kdo nezachovává, vždyť ani sami apoštolové nechtěli zatížit svědomí takovou službou, ale na čas to pro pohoršení zakázali. Při tomto ustanovení máme mít na zřeteli především záměr evangelia.

Sotva které církevní zákony se zachovávají přesně; mnohé zastaraly a nedodržují je ani ti, kteří jinak lidská ustanovení horlivě hájí. A lidskému svědomí lze sotva udělit lepší radu, než aby zachovávalo umírněnost, tak abychom věděli, že tato ustanovení můžeme zachovávat, aniž bychom si mysleli, že je to nezbytné, a že svědomí neohrozíme, i když lidé v takové věci něco změni.

Biskupové by si snadno mohli udržet vážnost a poslušnost, kdyby nenaléhali, aby byla zachována lidská ustanovení, která s dobrým svědomím zachovávat nelze.

Nyní zakazují podávat Večeři Páně pod obojí způsobou, kněžím přikazují celibát a za kněze nepřijmou nikoho, kdo by se přísahou nezavázal, že nebude učit čisté evangelium. Naše církve nežádají, aby biskupové usilovali o obnovu svornosti na újmu vlastní důstojnosti, což by ovšem dobří pastýři měli učinit. Žádají pouze, aby upustili od nespravedlivých břemen, která jsou nová a zavedená proti obyčejí obecné církve. Z počátku měla možná některá tato ustanovení příčiny, které bylo možno uznat, ale později už přijatelné nebyly. A je také zřejmé, že některá z nich byla přijata jen omylem. A proto by bylo dobře, kdyby je biskupové nyní laskavě zmírnili, poněvadž taková změna neohrožuje jednotu církve. Mnohá lidská ustanovení byla přece časem změněna, jak dokazují samy církevní zákony. Pokud by však nebylo možno dosáhnout úlevy od lidských ustanovení, která nelze zachovávat bez hříchu, nezbyvá nám než následovat apoštolského pravidla, které káže, že *více sluší poslouchati Boha než lidí* (Sk 5, 29).

Petr zakazuje biskupům panovat a donucovat církve (1 Pt 5, 3). Teď však nejde o to, aby se biskupové vzdali panování; žádá se pouze jedno jediné, aby dovolili kázat čisté evangelium a aby zmírnili některá ustanovení, která nelze zachovávat bez hříchu. Pokud tak neučiní, ať se mají sami na pozoru, jak vydají Bohu počet z toho, že svou tvrdošíjností zavdali příčinu k rozkolu.

Toto jsou hlavní sporné články. Mohli jsme promluvit o mnoha dalších zlořádech, ale popsali jsme jen ty hlavní, abychom se vyhnuli obšírnosti. Množství stížností bylo na odpustky, pouti, zneužívání církevní klatby; farnosti byly opakovaně znepokojovány žebravými mnichy, faráři měli s mnichy ustavičné spory o právo nad farností, o zpověď, o pohřby, o mimořádná kázání a o jiné nesčetné otázky. Ale všechny tyto věci jsme pominuli a kvůli snadnějšímu pochopení jsme v krátkosti předložili ty, které jsou hlavní. A neuvedli jsme a nepověděli nic, co by mohlo kohokoli urážet. Přednesli jsme jen to, co podle našeho soudu bylo nutno říci, aby se vidělo a vědělo, že jsme v učení a v obřadech nepřijali nic proti Písmu nebo proti obecné křesťanské církvi, poněvadž je zřejmé, že jsme pečlivě dbali, aby se do našich církví nevetřely žádné bezbožné věroučné novoty.

Chtěli jsme podle příkazu Vaší císařské milosti předložit tyto články, abychom vyjádřili své vyznání a aby z nich bylo patrné, co je obsahem a jádrem učení našich učitelů. Bude-li se k tomuto vyznání od nás ještě něco požadovat, jsme hotovi s Boží pomocí podat podle Písem obšírnější výklad.

Vaší císařské milosti věrní a poddaní:

Jan, vévoda saský, kurfiřt.

Jiří, markrabě braniborský.

Arnošt, vévoda brunšvicko-lüneburský.

Filip, lantkrabě hesenský.

Jan Bedřich, vévoda saský.

František, vévoda lüneburský.

Wolfgang, kníže z Anhaltu.

Městská rada a purkmistr v Norimberku.

Městská rada v Reutlingenu.